

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра спортивного туризму

**Кухтій А.О.
Лабарткава К.В.**

ЛЕКЦІЯ № 10

**Безпека при проведенні краєзнавчо-туристичних
подорожей**

з навчальної дисципліни

**„Організація краєзнавчо-туристичної роботи”
для студентів спеціальності 073 „Менеджмент”**

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри спортивного
туризму

„” _____ 202_ р. протокол № __

Зав.кафедри _____ Кухтій А.О

Лекція 10. Безпека при проведенні краєзнавчо-туристичних подорожей

План

1. Головні фактори небезпечності.
2. Безпека в нормативно-правових документах.
3. Травматизм.
4. Фактори впливу навколишнього середовища.
5. Критичні ситуації.

1. Головні фактори небезпечності

Відправляючись в туристичну чи екскурсійну поїздку, на відпочинок або оздоровлення, на маршрут вихідного дня або у всесвітню подорож, турист стикається з цілою низкою проблем, які при збігу обставин можуть призвести до негативних наслідків для його здоров'я та майна, погано вплинути на настрій та враження від поїздки.

Перебуваючи в незнайомому середовищі, яке відрізняється від місця постійного проживання, активно відпочиваючи, турист постійно знаходиться під впливом ризикових обставин. Він не знає досконало звичаїв, мови, традицій, побуту, не має імунітету від хвороб, поширених у даній місцевості, не пристосований до проживання та інтенсивних навантажень у гірських районах, в пустелі або на воді.

Серед інших виділяються **головні фактори небезпечності**: травмонебезпека, небезпечна дія навколишнього середовища, в тому числі виробничі джерела - шум, вібрація, пожежонебезпека, хімічні, радіоактивні, біологічні, психофізичні, природні, особиста безпека в умовах криміногенного стану, а також специфічні фактори ризику, притаманні особливим видам туризму.

Різні несприятливі для туризму фактори мають неоднакову вірогідність їх настання, неоднакову інтенсивність дії та наслідки.

2. Безпека в нормативно-правових документах

Закон України "Про туризм" у розділі VIII надає гарантії безпечного перебування туристів на території України і зобов'язує органи влади та суб'єктів туристичної діяльності розробити комплекс заходів з безпеки туристів. Зокрема, в статті 26 сказано: «Місцеві органи державної виконавчої влади в галузі туризму розробляють і організовують виконання регіональних програм забезпечення захисту та безпеки туристів, особливо в місцях туристичної активності.

Суб'єкти туристичної діяльності розробляють конкретні заходи щодо забезпечення безпеки туристів, екскурсантів, які беруть участь у туристичних подорожах, походах, змаганнях, запобігання травматизму та нещасним випадкам і несуть відповідальність за їх виконання».

В Україні діє міждержавний стандарт (ГОСТ 28681.1-95) «Туристично-екскурсійне обслуговування», який передбачає порядок проектування туристичних послуг, включаючи розгляд можливих ризиків, які можуть викликати негативні наслідки і спричинити шкоду здоров'ю туриста та його майну.

Згідно із Законом України «Про туризм» із метою забезпечення безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані здійснювати:

- підготовку безпечних умов для перебування туристів, облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій, місць проведення змагань, забезпечення туристів справним спорядженням та інвентарем;
- навчання туристів засобам профілактики і захисту від травм та нещасних випадків, інструктаж із надання першої медичної допомоги, а також інформування про джерела небезпеки, які можуть бути зумовлені характером маршруту та поведінкою самих туристів;
- контроль за підготовкою туристів до подорожей, походів, змагань, інших туристичних заходів;
- надання оперативної допомоги туристам, що зазнають лиха, транспортування потерпілих;

- розробку та реалізацію спеціальних вимог безпеки під час організації та проведення походів з автомобільного, гірського, лижного, велосипедного, водного, мотоциклетного, пішохідного туризму та спелеотуризму.

3. Травматизм

Найбільш поширеним нещасним випадком серед туристів є *травматизм*. Ризик отримання травми може виникнути в різноманітних умовах, але найбільша вірогідність події виникає при переміщенні механізмів, предметів і безпосередньо туристів, зі складним рельєфом місцевості, при зсувах, сходженні лавин та інших атмосферних і природних явищ. Важливими у запобіганні травматизму є справне туристичне та спортивне спорядження, одяг, взуття тощо.

З метою запобігання травматизму використовуються захисні облаштування, огороження туристичних стежок і маршрутів, захисне обладнання канатних доріг, гірськолижних трас, підйомників, індивідуальні страхові мотузки, шлеми тощо.

Один з небезпечних етапів подорожі - етап перевезення (проїзд до місця відпочинку та зворотний проїзд, транспортування під час подорожування та інші). Оскільки транспортні засоби є джерелами підвищеної небезпеки, питання безпеки туристів повинні бути центральними у всіх варіантах перевезень.

4. Фактори впливу навколишнього середовища

Значний вплив на життя і здоров'я туриста має *навколишнє середовище*. Основними факторами впливу навколишнього середовища є висока або низька температура повітря, вологість і рухомість повітряних мас, опади, перепади тиску, недостатність кисню та ін.

При проектуванні туру необхідно брати до уваги вибір сприятливої пори року, вечірнього чи денного часу, раціонально обрати трасу туристичного маршруту, врахувати погодні умови, забезпечення відповідної екіпіровки, засобів індивідуального захисту, повне і своєчасне інформування туристів про можливу небезпеку та ін.

Важливим фактором, що згубно впливає на здоров'я туристів, є ультрафіолетове випромінювання, підвищений рівень радіоактивності. Можуть мати місце також хімічні фактори, які впливають на організм людини.

Існує також велика загроза інфекційних захворювань, харчових отруєнь та інших біологічних факторів.

В багатьох випадках туристи самі порушують регламентовані правила поведінки і потрапляють в складні ситуації, відстають через неухважність від груп на екскурсіях, відправляються в райони, не рекомендовані для відвідування туристів, беруть участь у ризикових заходах, купаються у заборонених місцях, відвідують сумнівні розважальні заклади та ін.

З метою здійснення практичної роботи по забезпеченню безпеки туристів, наданню їм допомоги і захисту в екстремальних ситуаціях, туристичні підприємства, що спеціалізуються на організації туристичних подорожей з використанням активних форм пересування туристів, створюють пошуково-рятувальні служби або укладають угоди на обслуговування з відповідними службами.

5. Критичні ситуації.

Туристичні походи і подорожі безпосередньо пов'язані з небезпекою виникнення екстремальних ситуацій. Крім того, тут має місце багатофакторність ризику. Змінюваність метеорологічних умов, можливість стихійного лиха, травмування, інших захворювань, виведення з ладу спорядження і багато інших обставин можуть значною мірою ускладнити ситуацію під час подорожі, експедиції.

Учасники туристських походів і подорожей протягом тривалого часу перебувають в умовах, що різко відрізняються від звичних, повсякденних. Уже сама ця обставина є екстремальним фактором, що обумовлює підвищену небезпеку виникнення нещасних випадків і аварійних ситуацій, які вимагають значного фізичного напруження і психологічної мобілізації.

В сучасній літературі туризму спостерігається різнобій у вживанні термінів для означення екстремальних ситуацій.

Основні правила поведінки туриста в критичних ситуаціях. Незважаючи на саму ретельну підготовку до туристського походу і високу ймовірність сприятливого прогнозу для збереження здоров'я туристів, всі учасники походу повинні вміти добре орієнтуватися в екстремальних умовах.

Якщо виникає стихійне лихо (обвал, землетрус, повінь, ураган і т. д.), один або декілька учасників походу можуть бути відрізані від групи, втратити з нею зв'язок. У цих умовах для збереження життя і здоров'я туристу необхідно прийняти правильне рішення про свої подальші дії.

А рішень може бути тільки два: або залишатися в тому районі, де було втрачено зв'язок з групою, або піти з цього місця і самостійно виходити до туристської бази, до найближчого населеного пункту і т. п.

Рекомендована література

Основна:

1. Закон України Про аварійно-рятувальні служби від 14.12.1999 № 1281-XIV // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1281-14>
2. Алешин В.М. Карта в спортивном ориентировании. М.: Физкультура и спорт, 1983.
3. Висвейбер Х., Бертон Я. Стихийные бедствия: изучение и методы борьбы. – М., 1978.
4. Волович В.Г. Как выжить в экстремальной ситуации. - М., Знание, 1990. - 191.
5. Волович В.Г. Человек в экстремальных условиях природной среды, М., 1980.
6. Волович В.Г. Человек в экстремальных условиях природной среды. – М., 1983.
7. Выживание в экстремальных ситуациях. - М., ИПЦ «Русский раритет», 1993. - 160.
8. Гигиена и самоконтроль туриста: Метод. рекомендации. М.: ЦРИБ "Турист", 1980.
9. Гостюшин А. В., Шубин С.И. Азбука выживания. - М., Знание, 1996. - 272.

10. Дехтяр В. Д. Основи спортивно-оздоровчого туризму. Навчальний посібник, К.: Науковий світ, 2003, 203 с.
11. Драгачев С.П. «Туризм и здоровье», М.: Знание, 1984 г. - 95.
12. Константинов Ю.С. Теория и практика спортивно-оздоровительного туризма: учеб. пособие /Ю.С.Константинов;Российская международная академия туризма; Федеральный центр детско-юношеского туризма и краеведения. – М :Советский спорт, 2009. – 392 с.
13. Коструб А.А. Медицинский справочник туриста. - М.: Профиздат, 1990.-153с.
14. Плешанов Е.А. Я + природа. Учебно-справочное пособие по выживанию и безопасности человека в природе. Воронеж, 1997.
15. Сергеев ВЛ. Туризм и здоровье. — М.: Профиздат, 1987. - 98с.
16. Щур Ю.В., Дмитрук О.Ю. Спортивно – оздоровчий туризм: Навчальний посібник.-К.: Альтерпрес, 2003. - 232 с.
17. Марищук В.Л., Блудов Ю.М., Плахтиенко В.А. Серова Л.К. Медицинский справочник тренера / Сост.В.А. Геселевич. М.: ФиС, 1976.
18. Садикова С.Н. 1000 + 1 совет Туристу. Школа выживания. Минск, 1999.
19. Тимошенко Л. О. Спортивный туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Л. : ЛДУФК, 2012. – Ч. 1. – 148 с.
20. Тимошенко Л. О. Спортивный туризм : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 ч. / Тимошенко Л. О., Лабарткава К. В. – Л. : ЛДУФК, 2014. – Ч. 2. – 176 с.

Допоміжна:

1. Данилевич М.В. Значення краєзнавчо-туристичної діяльності на етапі початкової підготовки спортсменів / М. В. Данилевич, В.Б. Амелін // Здоровий спосіб життя : матеріали ІІІ Міжрегіон. наук.- практ. конф. – Славута, 2003. – С. 6 – 7.
2. Гузій О. В. Кровотечі, методи зупинки кровотеч : лекція / Гузій О. В. - Львів, 2019. - 13 с.

3. Гузій О. В. Травми опорно-рухового апарату, їх види, ускладнення, перша долікарська допомога : лекція / Гузій О. В. - Львів, 2019. - 16 с.
4. Гузій о. В. Характеристика спортивного травматизму : лекція / О. В. Гузій. - Львів, 2018. - 8 с.
5. Динамічна анатомія : лекція / розроб. Куцериб Т. М. - Львів, 2018. - 12 с.
6. Коритко З. І. Фізіологічна характеристика станів організму : лекція / Коритко З. І. – Львів, 2019. – 19 с.
7. Куцериб Т. М. М'язова система : лекція / Куцериб Т. М. - Львів, 2020. - 10 с.
8. Мазепа М. А. Огляд окремих частин тіла : метод. вказівка / М. А. Мазепа. – Львів, 2018. – 2 с.
9. Морфологічні прояви адаптації організму до фізичних навантажень : лекція / уклад. Куцериб. Т. М. - Львів, 2020. - 14 с.
10. Перша допомога при гострих патологічних та екстремальних станах. Реаніматологія : лекція / розроб. Гузій О. В. - Львів, 2019. - 13 с.
11. Серцево-судинна система : лекція / уклад. Музика Ф. В. - Львів, 2020. - 12 с.
12. Система скелета та система з'єднань : лекція / уклад. Музика Ф. В. - Львів, 2020. - 10 с.
13. Худоба В. В. Безпека туристичних подорожей : лекція / Худоба В. В. - Львів, 2018. - 12 с.
14. Худоба В. В. Нормативні документи в туристичній діяльності : лекція / Худоба В. В. - Львів, 2018. - 10 с.
15. Худоба В. В. Професійна діяльність в туристичній галузі : лекція / Худоба В. В. - Львів, 2018. - 15 с.
16. Худоба В. В. Форми та види туристичної діяльності : лекція / Худоба В. В. - Львів, 2018. - 15 с.
17. Худоба В.В. Проектування туристичних маршрутів на території НПП “Сколівські Бескиди” / Худоба В.В., Тимошенко Л.О., Руминська З.Р. // Географія та туризм: наук. зб. – Київ, 2016. – Вип. 36. – С. 93–101.

18. Частота травми голови та обличчя залежно від виду спорту, механізм та профілактика / Є. Н. Приступа [та ін.] // Клінічна хірургія. – 2017. – № 10 (906). – С. 70–73.